

Celem projektu jest wykazanie, w jaki sposób w prowincjach Cesarstwa Rzymskiego, położonych nad Renem i Dunajem, doszło do uformowania się tożsamości regionalnej, a w konsekwencji tzw. „społeczeństwa prowincjonalnego”. Zasadniczym komponentem tego procesu było wymieszanie się ludności lokalnej („barbarzyńskiej”) z ludnością napływową z głębi Imperium (np. weteranami czy kupcami, ale i innymi grupami osadniczymi), przy znaczącym wpływie armii rzymskiej. Jego konsekwencją było przyjęcie rzymskiego stylu życia, z zachowaniem pewnych lokalnych obyczajów, co nazywamy romanizacją mieszkańców interesującego nas obszaru. Aby zbadać zjawisko budowania tożsamości regionalnej, dokonać musimy analizy dwóch aspektów, charakterystycznych dla dziejów prowincji: romanizacji i urbanizacji. Powszechnie akceptowany paradygmat zakłada, że między romanizacją a urbanizacją istnieje sprzężenie zwrotne: niemożliwe było osiągnięcie właściwego poziomu romanizacji bez odpowiednich struktur miejskich, a zarazem tworzenie miast rzymskich w pełnym tego słowa znaczeniu warunkowane było wysokim stopniem zromanizowania mieszkańców danego obszaru. Nie ma też wątpliwości, że romanizacja była zjawiskiem nadrzędnym, urbanizacja stanowiła jej część. A to właśnie zasięg i głębokość romanizacji, jako zjawiska kulturowego, przesądzało o kształcie tożsamości regionalnej / lokalnej. Wybór obszaru badań, to jest dziewięciu prowincji położonych na granicy państwa rzymskiego, na linii Renu i Dunaju, znajduje uzasadnienie w jego specyfice. Chodzi o styk z Barbaricum, a więc silne oddziaływanie czynnika zewnętrznego, znaczącą obecność armii (nad obiema rzekami stacjonowała w II wieku ponad połowa legionów rzymskich i wielotysięczna rzesza wojsk pomocniczych) oraz wyraźne zróżnicowanie etniczne. Pogłębiane ono było stosunkowo częstymi przesiedleniami sporych grup ludności spoza granic państwa rzymskiego. Jako zjawisko nie bez znaczenia odnotować trzeba pewne tradycje protomiejskie (na przykład oppida, zwłaszcza w prowincjach nad Renem i górnym Dunajem) oraz wręcz miejskie, jak na wybrzeżu Morza Czarnego (urbanizacja grecka, w sumie sześć miast, która sięga aż VII wieku p.n.e.). Chcąc osiągnąć jak najbardziej przejrzysty efekt końcowy, zdecydowaliśmy się na wybór najbardziej charakterystycznych ośrodków miejskich. Kierowaliśmy się zasadą objęcia badaniami miast: 1) powstałych w sąsiedztwie lub na miejscu obozów legionowych i innych formacji militarnych, 2) wyrosłych z osad autochtonicznych (przedrzymskich), w tym translokowanych przez Rzymian (vide: oppida), 3) założonych przez Rzymian „na surowym korzeniu”, bez konotacji militarnych. W konsekwencji, jeśli spojrzymy z punktu widzenia topograficznego, na liście miast znalazły się te, które zlokalizowane były bezpośrednio nad granicą (Ren, Dunaj), jak i te, które leżały z dala od niej, w głębi prowincji, lub na jej przeciwstawnym skraju.

Projekt zakłada sięgnięcie do badań interdyscyplinarnych, łączących w sobie kompetencje i warsztat badawczy historyka, epigrafika oraz archeologa. Ich podstawą jest analiza źródeł epigraficznych (inskrpcji) oraz materiału archeologicznego (zabytki w muzeach, pozostałości na stanowiskach archeologicznych, dokumentacja wykopaliskowa), bowiem przekazy narracyjne podają informacje sporadyczne i absolutnie szczątkowe. Towarzyszyć temu będzie krytyczna analiza literatury przedmiotu. Wnioski wyciągnięte na podstawie analiz różnych typów źródeł podlegać będą wzajemnej konfrontacji, co pozwoli na zweryfikowanie tezy o głębokości romanizacji społeczeństwa zamieszkującego prowincjonalne miasta, a także pozwoli na uniknięcie błędów interpretacyjnych, które z reguły pojawiają się przy analizie tylko jednego typu źródeł. W celu dokonania wyżej wspomnianych analiz planowane są kwerendy w wyspecjalizowanych bibliotekach oraz badania zabytków znajdujących się w muzeach i *in situ*.

Studia nad zabytkami archeologicznymi i epigraficznymi mają na celu rozwiązanie problemów badawczych, z których najważniejsze to: a. wypracowanie modelu teoretycznego: romanizacja, urbanizacja, romanizacja a urbanizacja; rozumienie romanizacji w kontekście dyskusji współczesnych; b. zbadanie czynników, które wpływały na powstawanie miast przed i po rzymskim podboju; c. zbadanie, w jaki sposób przebiegało mieszanie się kultur barbarzyńskich z rzymskimi; d. zbadanie, w jaki sposób romanizacja wpłynęła na krajobraz prowincji; e. zbadanie zjawiska romanizacji w sferze życia religijnego (*interpretatio romana*), zwyczajów pogrzebowych i kultury artystycznej; f. zbadanie formalno-prawnych zasad funkcjonowania miast; g. zbadanie onomastyki imion mieszkańców miast prowincjonalnych.

Podjęcie takiej tematyki jest całkowicie oryginalne, nie została ona do tej pory zrealizowana w tak zaproponowanym kształcie, a w konsekwencji nie ma odpowiednika w literaturze przedmiotu. Nie brakuje natomiast znaczącej ilości studiów cząstkowych, które odnoszą się do urbanizacji, zjawisk kulturowych (romanizacja), gospodarczych, o podłożu militarnym czy też religijnym. Szerokie spojrzenie na problematykę romanizacji obszarów zurbanizowanych ułatwi zrozumienie mechanizmu formowania się rzymskiego społeczeństwa prowincjonalnego na podłożu wielokulturowym i wieloetnicznym. Przyczyni się także do pełniejszego zrozumienia działania administracji rzymskiej, jak również sposobów „scalania” ogromnego Imperium Romanum.